

مروری بر چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان

نامزد پوهنیار علی رضا طاهری

دپارنمنت توریسم پوهنځی علوم اجتماعی پوهنتون بامیان

Zarintaheri1399@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0009-3982-0579>

نویسنده

نشانی برقی

نشانی ارکاید

پوهاند مجتبی عارفی

دپارنمنت باستان شناسی پوهنځی علوم اجتماعی، پوهنتون، کابل

arify2014@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-6242-4159>

نویسنده

نشانی برقی

نشانی ارکاید

چکیده

این تحقیق به بررسی چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان می‌پردازد. گردش‌گری پایدار به‌عنوان یکی از رویکردهای مهم توسعه‌ی نقش اساسی در ایجاد تعادل میان رشد اقتصادی حفاظت از محیط زیست و بهبود وضعیت اجتماعی جوامع محلی دارد. ولایت بامیان به دلیل برخورداری از جاذبه‌های طبیعی تاریخی و فرهنگی از ظرفیت بالایی برای توسعه‌ی گردش‌گری پایدار برخوردار است با این حال این ظرفیت‌ها به‌طور کامل مورد بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند. هدف این مطالعه شناسایی و تحلیل مهم‌ترین چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان و ارائه زمینه‌ای برای درک بهتر موانع موجود و بهبود وضعیت این بخش می‌باشد. روش تحقیق از نوع توصیفی، کتابخانه‌های بوده و داده‌ها از طریق منابع علمی مقالات و اسناد مرتبط جمع‌آوری و تحلیل شده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مهم‌ترین چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در بامیان شامل ضعف زیرساخت‌های گردش‌گری نبود مدیریت منسجم کمبود سرمایه‌گذاری ضعف در برنامه‌ریزی پایین بودن سطح آگاهی جامعه محلی نسبت به گردش‌گری پایدار و کمبود آموزش‌های تخصصی در این حوزه می‌باشد. علاوه بر این نبود هماهنگی میان نهادهای دولتی و بخش خصوصی نیز از عوامل محدودکننده توسعه‌ی گردش‌گری در این ولایت محسوب می‌شود. در نتیجه توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در بامیان مستلزم بهبود زیرساخت‌ها تقویت نظام مدیریت گردش‌گری افزایش آگاهی عمومی توسعه‌ی آموزش‌های تخصصی و جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی است. اجرای این اقدامات می‌تواند زمینه‌ساز رشد پایدار اقتصادی و اجتماعی در ولایت بامیان گردد.

کلیدواژه‌ها: افغانستان، ولایت بامیان، گردش‌گری پایدار، توسعه‌ی گردش‌گری، چالش‌ها، زیرساخت‌های گردش‌گری.

A Review of the Challenges of Sustainable Tourism Development in Bamyan Province

Alirza Taheri

Author Department of Candidate, Member of the Department of Tourism, Bamyan University
Email Faculty of. Social Sciences
Orcid Zarintaheri1399@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0009-3982-0579>

Majtaba Arefi

Author Department of Archaeology, Faculty of Social Sciences, Kabul University
Email arify2014@gmail.com
Orcid <https://orcid.org/0009-0003-6242-4159>

Abstract

This study examines the challenges of sustainable tourism development in Bamyan Province. Sustainable tourism, as one of the important development approaches, plays a key role in creating a balance between economic growth, environmental protection, and the improvement of the social conditions of local communities. Bamyan Province, due to its natural, historical, and cultural attractions, has great potential for the development of sustainable tourism; however, these potentials have not been fully utilized. The aim of this study is to identify and analyze the most important challenges of sustainable tourism development in Bamyan Province and to provide a better understanding of existing obstacles and the improvement of this sector. The research method is descriptive and library-based, and data were collected and analyzed through scientific sources, articles, and related documents. The findings show that the most important challenges of sustainable tourism development in Bamyan include weak tourism infrastructure, lack of integrated management, insufficient investment, poor planning, low level of local community awareness regarding sustainable tourism, and lack of specialized training in this field. In addition, the lack of coordination between government institutions and the private sector is also considered one of the limiting factors for tourism development in this province. In conclusion, the development of sustainable tourism in Bamyan requires improving infrastructure, strengthening the tourism management system, increasing public awareness, developing specialized training, and attracting domestic and foreign investment. Implementing these measures can pave the way for sustainable economic and social growth in Bamyan Province.

Keywords: sustainable tourism, Bamyan, challenges, tourism development, infrastructure, Afghanistan.

مقدمه

الْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَتَوَكَّلُ بِهِ وَتَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ، وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

گردش‌گری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین صنایع خدماتی در جهان شناخته می‌شود که نقش قابل توجهی در توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشورها دارد. این صنعت از طریق ایجاد اشتغال افزایش درآمدهای محلی توسعه زیرساخت‌ها و تقویت تبادلات فرهنگی سهم مهمی در رشد اقتصادی مناطق مختلف ایفا می‌کند و در بسیاری از کشورها به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم توسعه پایدار مورد استفاده قرار می‌گیرد (کاظمی، ۱۳۹۰، ص. ۱۴). در کشورهای در حال توسعه گردش‌گری می‌تواند نقش مهمی در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی ایفا نماید^۱ (مظلوم‌یار و یاسوری، ۲۰۲۳). در سال‌های اخیر گردش‌گری پایدار به‌عنوان یک رویکرد مهم توسعه مطرح شده است که هدف آن ایجاد تعادل میان رشد اقتصادی حفاظت از محیط زیست و بهبود وضعیت اجتماعی جوامع محلی می‌باشد. این رویکرد تلاش می‌کند اثرات منفی گردش‌گری را کاهش داده و اثرات مثبت آن را تقویت نماید هرچند اجرای آن در بسیاری از مناطق جهان هم‌چنان با چالش‌هایی مواجه است.^۲ (استریمی‌کینه و هم‌کاران، ۲۰۲۱) ولایت بامیان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مناطق تاریخی فرهنگی و طبیعی افغانستان دارای ظرفیت‌های قابل توجهی در بخش گردش‌گری است. وجود آثار باستانی ارزشمند مناظر طبیعی زیبا و میراث فرهنگی غنی این ولایت را به یکی از مقاصد مهم گردش‌گری کشور تبدیل کرده است. با این حال این ظرفیت‌ها به‌طور کامل مورد بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند و توسعه گردش‌گری در این منطقه با چالش‌هایی هم‌چون ضعف زیرساخت‌ها کمبود خدمات رفاهی محدودیت‌های اقتصادی ضعف مدیریت و برنامه‌ریزی نبود بازاریابی مؤثر مواجه است^۳ (ابراهیم، تقدسی و غلامی، ۲۰۲۳). علاوه بر این عواملی مانند کمبود آموزش‌های تخصصی در حوزه گردش‌گری پایدار و تأثیر تغییرات اقلیمی نیز می‌توانند بر پایداری و توسعه گردش‌گری در این منطقه اثرگذار باشند^۴ (فرانکلین و هم‌کاران، ۲۰۲۳). بنابراین بررسی چالش‌های توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان می‌تواند در شناسایی موانع موجود و ارائه راه کارهای مناسب برای بهبود وضعیت گردش‌گری در این منطقه نقش مهمی ایفا نماید. هدف این تحقیق شناسایی و تحلیل چالش‌های توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان و فراهم‌سازی زمینه‌ای برای ارائه راه کارهای عملی در جهت بهبود این بخش می‌باشد.

¹ Mazloom Yar & Yasouri

² Streimikiene et al

³ Ibrahim et al

⁴ Franklin et al

تبیین مسأله

گردش‌گری پایدار در دهه‌های اخیر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین رویکردهای توسعه‌ی ای در سطح جهان مطرح گردیده است و نقش اساسی در رشد اقتصادی ایجاد فرصت‌های شغلی کاهش فقر حفاظت از محیط‌زیست و حفظ ارزش‌های فرهنگی ایفا می‌کند. این نوع گردش‌گری بر استفاده مسئولانه از منابع طبیعی و فرهنگی تأکید داشته و تلاش می‌کند تا نیازهای نسل حاضر را بدون آسیب رساندن به توانایی نسل‌های آینده در تأمین نیازهای‌شان برآورده سازد. در بسیاری از کشورها توسعه‌ی گردش‌گری پایدار به‌عنوان یکی از ابزارهای مؤثر برای توسعه‌ی متوازن و همه‌جانبه مورد توجه قرار گرفته است. افغانستان نیز با داشتن جاذبه‌های طبیعی تاریخی و فرهنگی متنوع ظرفیت بالقوه‌ای برای توسعه‌ی صنعت گردش‌گری دارد. در این میان ولایت بامیان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردش‌گری کشور دارای ویژگی‌های منحصربه‌فردی می‌باشد. موجودیت مناظر طبیعی زیبا میراث‌های تاریخی و فرهنگی و جایگاه ویژه این ولایت در تاریخ افغانستان آن را به یکی از مناطق مستعد برای توسعه‌ی گردش‌گری پایدار تبدیل نموده است. با این حال علی‌رغم این ظرفیت‌ها صنعت گردش‌گری در بامیان هنوز به‌صورت مطلوب و پایدار توسعه‌ی نیافته و با چالش‌های متعددی روبه‌رو است. از جمله مهم‌ترین چالش‌های موجود می‌توان به کمبود زیرساخت‌های اساسی گردش‌گری مانند راه‌های مواصلاتی مناسب امکانات اقامتی معیاری خدمات حمل‌ونقل و تسهیلات رفاهی اشاره نمود. علاوه بر آن ضعف در مدیریت و برنامه‌ریزی نبود استراتژی‌های مؤثر کمبود سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و عدم حمایت کافی از سوی نهادهای مسئول از جمله عوامل بازدارنده در مسیر توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در این ولایت به‌شمار می‌روند. هم‌چنان، پایین بودن سطح آگاهی و مشارکت جوامع محلی در فعالیت‌های گردش‌گری مشکلات امنیتی در برخی مقاطع زمانی و نبود هماهنگی میان نهادهای دولتی و خصوصی از دیگر مسائلی است که روند توسعه‌ی این بخش را با دشواری مواجه ساخته است. از سوی دیگر با مرور مطالعات و تحقیقات انجام‌شده در این حوزه مشاهده می‌شود که هرچند برخی تحقیق‌ها به بررسی ابعاد مختلف گردش‌گری در بامیان پرداخته‌اند اما این مطالعات غالباً پراکنده بوده و کمتر به‌صورت جامع و نظام‌مند به تحلیل چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار تمرکز داشته‌اند. این پراکندگی و نبود یک دیدگاه منسجم سبب گردیده است تا درک کامل و دقیق از موانع و چالش‌های اساسی این حوزه به‌دست نیاید. بنابراین با در نظر داشت اهمیت موضوع و خلأ موجود در مطالعات پیشین انجام یک تحقیق مروری که بتواند به‌صورت جامع به بررسی تحلیل و طبقه‌بندی چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان بپردازد امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. این تحقیق تلاش می‌کند تا با جمع‌آوری و تحلیل منابع علمی موجود تصویری روشن از مهم‌ترین

چالش‌ها ارائه نموده و زمینه را برای ارائه راه کارهای مناسب و تدوین سیاست‌های مؤثر در جهت توسعه پایدار گردش‌گری در این ولایت فراهم سازد.

اهمیت تحقیق

گردش‌گری یکی از مهم‌ترین بخش‌های خدماتی در جهان محسوب می‌شود که نقش قابل توجهی در توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشورها دارد. این صنعت از طریق ایجاد اشتغال افزایش درآمدهای محلی توسعه زیرساخت‌ها و تقویت تبادلات فرهنگی سهم مهمی در رشد و توسعه مناطق مختلف ایفا می‌کند و در بسیاری از کشورها به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم توسعه پایدار مورد استفاده قرار می‌گیرد. در کشورهای در حال توسعه گردش‌گری می‌تواند نقش مؤثری در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی ایفا نماید^۵ (مظلوم یار و یسوری، ۲۰۲۳). در سال‌های اخیر گردش‌گری پایدار به‌عنوان یک رویکرد مهم توسعه مطرح شده است که هدف آن ایجاد تعادل میان رشد اقتصادی حفاظت از محیط زیست و بهبود وضعیت اجتماعی جوامع محلی می‌باشد. با وجود اهمیت این رویکرد، اجرای آن در بسیاری از مناطق هم‌چنان با چالش‌هایی مواجه است^۶ (دی، ۲۰۱۲). ولایت بامیان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مناطق تاریخی فرهنگی و طبیعی افغانستان دارای ظرفیت‌های قابل توجهی در بخش گردش‌گری می‌باشد. وجود آثار باستانی مناظر طبیعی و میراث فرهنگی غنی این ولایت را به یکی از مقاصد مهم گردش‌گری کشور تبدیل کرده است. با این حال این ظرفیت‌ها هنوز به‌طور کامل مورد استفاده قرار نگرفته و با چالش‌های در زمینه زیرساخت‌ها مدیریت سرمایه‌گذاری و بازاریابی مواجه است. بنابراین اهمیت این مطالعه در آن است که می‌تواند چالش‌های توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان را شناسایی کرده و زمینه را برای ارائه راه کارهای مناسب جهت بهبود وضعیت گردش‌گری در این منطقه فراهم سازد.

پرسش‌های تحقیق

پرسش اصلی: چالش‌های اساسی و عمده در مسیر توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان کدام‌ها اند؟

پرسش‌های فرعی

۱. چالش‌های اقتصادی مؤثر بر توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان کدام‌ها اند؟
۲. چالش‌های زیر بنایی و مدیریتی در مسیر توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان وجود دارد؟
۳. چالش‌های اجتماعی فرهنگی محیط‌زیستی و مدیریتی چگونه بر توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان تأثیر می‌گذارند؟

^۵ Mazloom Yar & Yasouri

^۶ Day

۴. مهم‌ترین چالش زمینه توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان کدام‌ها می‌باشند؟

اهداف تحقیق

هدف اصلی: مرور و تحلیل چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان.

اهداف فرعی

۱. تحلیل چالش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیط‌زیستی و مدیریتی در توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان؛

۲. شناسایی مهم‌ترین چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان؛

۳. مرور چالش‌های زیربنایی و مدیریتی در مسیر توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان؛

۴. تبیین مهم‌ترین چالش‌های کلی توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان؛

پیشینه‌ی تحقیق

گردش‌گری در افغانستان و بامیان: بررسی‌ها و مطالعات نشان می‌دهد که افغانستان در نیمه دوم قرن بیستم به‌عنوان یکی از مقاصد گردش‌گری منطقه شناخته می‌شد و در دهه‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۰ میلادی تعداد قابل توجهی گردش‌گر خارجی را جذب می‌کرد^۷ (ستانکزای و همدرد، ۲۰۲۴). در این دوره، دولت تلاش‌هایی برای توسعه‌ی زیرساخت‌های گردش‌گری انجام داده بود اما جنگ‌ها و بی‌ثباتی سیاسی باعث توقف رشد این صنعت شد^۸ (ستانکزای و همدرد، ۲۰۲۴). بررسی‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین چالش‌های گردش‌گری در افغانستان شامل ناامنی ضعف زیرساخت‌ها، کمبود سرمایه‌گذاری نبود تبلیغات مؤثر بین‌المللی و تصویر منفی کشور در سطح جهانی می‌باشد.^۹ (ابراهیم، تقدسی و رهنورد، ۲۰۲۳). این عوامل موجب شده‌اند که گردش‌گری در کشور به‌صورت پایدار توسعه‌ی نیابد. در سال‌های اخیر مطالعات مختلفی در زمینه گردش‌گری و به‌ویژه چالش‌ها و فرصت‌های توسعه گردش‌گری در افغانستان و ولایت بامیان انجام شده است. این تحقیقات بیش‌تر بر موضوعاتی مانند موانع توسعه گردش‌گری، نقش زیرساخت‌ها، مدیریت پایدار و تأثیرات اقتصادی گردش‌گری تمرکز داشته‌اند. امیری (۱۳۹۷) در بررسی چالش‌های صنعت گردش‌گری در افغانستان نشان می‌دهد که با وجود ظرفیت‌های گسترده طبیعی و تاریخی این صنعت به دلیل ناامنی، ضعف زیرساخت‌ها، کمبود سرمایه‌گذاری، نبود سیاست‌گذاری مناسب و ضعف تبلیغات به جایگاه مطلوب نرسیده است. این تحقیق بر ضرورت توسعه زیرساخت‌ها، آموزش نیروی انسانی و حمایت دولت تأکید دارد. در همین راستا شجاعی و عابدی (۱۴۰۴) نقش مدیریت پایدار را در توسعه گردش‌گری مهم دانسته و بیان می‌کنند که ضعف مدیریت دولتی و

خصوصی کمبود خدمات معیاری و نبود توجه کافی به محیط‌زیست و آثار تاریخی از عوامل اصلی کاهش جذب گردش‌گران در افغانستان است. هم‌چنین رحمانی (۱۴۰۳) در مطالعه گردش‌گری طبیعی نورستان بیان می‌کند که کمبود زیرساخت‌های اساسی مانند راه‌ها، مراکز اقامتی و خدمات صحتی مانع اصلی توسعه گردش‌گری در مناطق دارای جاذبه‌های طبیعی می‌باشد. در حوزه گردش‌گری و اقتصاد شاپور، اکبری و معروفی (۱۴۰۴) نشان می‌دهند که گردش‌گری باغ‌شهری می‌تواند نقش مؤثری در افزایش اشتغال، درآمد و بهبود اقتصاد محلی داشته باشد. هم‌چنین اکبری (۱۴۰۴) در مطالعه خود در بامیان تأکید می‌کند که توسعه گردش‌گری به شکل مستقیم بر اشتغال‌زایی و ایجاد فرصت‌های کارآفرینی تأثیر مثبت دارد هرچند چالش‌هایی مانند ضعف زیرساخت‌ها و نبود حمایت‌های دولتی هم‌چنان پابرجاست. در زمینه گردش‌گری طبیعی و منابع محیطی ایمان (۱۴۰۴) نقش منابع آبی را در توسعه گردش‌گری مهم دانسته و بیان می‌کند که این منابع می‌توانند زمینه‌ساز توسعه انواع گردش‌گری باشند اما نیازمند مدیریت پایدار هستند. هم‌چنین نیرو (۱۴۰۴) در بررسی گردش‌گری درمانی نشان می‌دهد که چشمه‌های آبگرم و معدنی افغانستان ظرفیت بالایی برای جذب گردش‌گر دارند اما نبود زیرساخت‌ها و کمبود امکانات خدماتی مانع توسعه آن شده است. در بخش گردش‌گری فرهنگی و تاریخی امینی (۱۴۰۱) در تحقیق بامیان نتیجه می‌گیرد که میراث تاریخی نقش مهمی در توسعه گردش‌گری دارد اما ضعف‌های داخلی و نبود برنامه‌ریزی منسجم مانع استفاده مؤثر از این ظرفیت‌ها شده است. در مطالعات بین‌المللی نیز مظلوم‌یار و یاسوری (۲۰۲۳) بیان می‌کنند که گردش‌گری می‌تواند نقش کلیدی در رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و توسعه زیرساخت‌ها در افغانستان داشته باشد. هم‌چنین پکهور (۲۰۱۲) تأکید می‌کند که بامیان با داشتن ظرفیت‌های تاریخی و طبیعی قابلیت بالایی برای توسعه اکوتوریسم دارد مشروط بر اینکه اصول توسعه پایدار و حفاظت محیط‌زیست رعایت شود. کمالی (۱۴۰۰) در تحقیق تحت عنوان شناسایی چالش‌های توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت کرمان ایران با استفاده از روش تحلیل مضمون و انجام مصاحبه با استادان پوهنتون فعالان بخش خصوصی و مسئولان اجرایی به بررسی چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار پرداخته است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در هشت بخش عمده شامل سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدیریت و امور اداری حمل‌ونقل و ارتباطات هتلداری و اقامت تبلیغات و آگاهی‌دهی زیرساخت‌ها و امکانات رفاهی آموزش و رهنمایی گردش‌گران و مسائل محیط‌زیستی قابل دسته‌بندی می‌باشد این تحقیق بیان‌گر آن است که توسعه گردش‌گری پایدار نیازمند توجه هم‌زمان به ابعاد مدیریتی زیربنایی، آموزشی و محیط‌زیستی بوده و رفع این چالش‌ها می‌تواند زمینه‌ساز رشد و انکشاف پایدار صنعت گردش‌گری گردد تحقیق حاضر می‌تواند از این یافته‌ها به عنوان چارچوب

نظری و مبنای مقایسه در بررسی چالش‌های مشابه در ولایت بامیان استفاده نماید. ولایت بامیان به دلیل برخورداری از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی مانند پارک ملی بند امیر، دره اژدر، شهر غلغل، شهر ضحاک یکی از مهم‌ترین مناطق گردش‌گری افغانستان محسوب می‌شود (ابراهیم، تقدسی و رهنورد، ۲۰۲۳). هم‌چنین محدودیت تبلیغات و ضعف در معرفی بین‌المللی نیز از موانع مهم توسعه‌ی گردش‌گری در این منطقه به شمار می‌رود. بررسی پیشنهادها و تحقیقات نشان می‌دهد که مطالعات انجام‌شده در زمینه گردش‌گری افغانستان و ولایت بامیان بیش‌تر به صورت پراکنده و تک‌بعدی بوده و هر تحقیق تنها یکی از ابعاد گردش‌گری مانند زیرساخت‌ها، اقتصاد، مدیریت یا محیط‌زیست را بررسی کرده است، در حالی که نگاه جامع و یک‌پارچه به چالش‌های گردش‌گری پایدار کمتر مورد توجه قرار گرفته است. هم‌چنین اغلب تحقیقات ماهیت توصیفی داشته و کمتر به تحلیل عمیق و مقایسه‌ای میان یافته‌ها پرداخته‌اند و از سوی دیگر، تمرکز بسیاری از مطالعات بر سطح ملی یا مناطق دیگر بوده و تحقیقات مروری و متمرکز بر بامیان محدود است. علاوه بر این در بخش راه‌کارها نیز بیش‌تر مطالعات به پیشنهادها کلی بسنده کرده و کمتر راه‌کارهای عملی و بومی ارائه شده است. در مقابل تحقیق حاضر به‌عنوان یک مطالعه مروری تلاش کرده است یافته‌های پراکنده را به صورت نظام‌مند گردآوری مقایسه و تحلیل نماید و با رویکردی جامع و چندبعدی چالش‌های گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان را بررسی کرده و زمینه را برای شناسایی خلأهای علمی و ارائه دیدگاه منسجم‌تر فراهم سازد.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش از نوع مطالعات مروری می‌باشد. در این نوع تحقیق به جای جمع‌آوری داده‌های میدانی تلاش می‌شود با استفاده از منابع علمی موجود موضوع مورد نظر به صورت جامع مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. مطالعات مروری به محققین این امکان را می‌دهد تا با بررسی و تحلیل تحقیقات پیشین به درک عمیق‌تری از موضوع دست یافته و خلأهای تحقیقی را شناسایی نمایند (حافظ‌نیا، ۱۳۹۷، ص. ۸۵). روش جمع‌آوری داده‌ها در این مطالعه به صورت کتابخانه‌ای بوده است. در این راستا، اطلاعات مورد نیاز از منابع مختلف از جمله کتاب‌ها، مقالات علمی، پایان‌نامه‌ها و گزارش‌های معتبر گردآوری شده است. روش کتابخانه‌ای یکی از روش‌های رایج در تحقیقات علوم انسانی است که امکان دسترسی به اطلاعات گسترده و متنوع را فراهم می‌سازد (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۹۶، ص. ۷۵). در این تحقیق برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. در این روش داده‌های گردآوری‌شده به صورت منظم استخراج طبقه‌بندی و تفسیر می‌شوند تا مفاهیم و الگوهای اصلی شناسایی گردد. تحلیل محتوا یکی از روش‌های مهم در تحقیقات کیفی است که به محققان کمک می‌کند تا داده‌های

متنی را به‌صورت نظام‌مند بررسی نماید (محمدی، ۱۳۹۸، ص. ۵۲). بر این اساس چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان پس از استخراج از منابع مختلف در قالب دسته‌بندی‌هایی مانند چالش‌های اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و مدیریتی تنظیم و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. این رویکرد زمینه را برای ارائه تحلیل جامع و دقیق از وضعیت موجود فراهم می‌سازد.

نتایج و یافته‌ها

بر اساس تحلیل محتوای منابع بررسی‌شده چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان در چهار بخش اصلی اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و مدیریتی-نهادی دسته‌بندی می‌شود

چالش‌های اقتصادی: یافته‌های مطالعات نشان می‌دهد که توسعه‌ی گردش‌گری در بامیان با محدودیت‌های جدی اقتصادی مواجه است. مهم‌ترین این چالش‌ها عبارت‌اند از کمبود سرمایه‌گذاری در بخش گردش‌گری^{۱۰} (ابراهیم و هم‌کاران، ۲۰۲۰، ص. ۲). ضعف زیرساخت‌های گردش‌گری مانند جاده‌ها مراکز اقامتی و خدمات حمل‌ونقل (ابراهیم و هم‌کاران، ۲۰۲۰، ص. ۳). نبود درآمد پایدار و بهره‌برداری ناکافی از ظرفیت‌های اقتصادی گردش‌گری^{۱۱} (ستانکزای و همدرد، ۲۰۲۴).

چالش‌های اجتماعی: مطالعات نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی نیز نقش مهمی در محدودیت توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در بامیان دارند. کمبود آگاهی جامعه محلی نسبت به گردش‌گری پایدار^{۱۲} (برتون و هم‌کاران، ۲۰۲۵، ص. ۸). مشارکت ضعیف جامعه محلی در فعالیت‌های گردش‌گری (ابراهیم و هم‌کاران، ۲۰۲۰، ص. ۶). نبود آموزش و درک کافی از اصول گردش‌گری پایدار^{۱۳} (فرانکلین و هم‌کاران، ۲۰۲۳، ص. ۱۲).

چالش‌های محیط زیستی: یافته‌ها نشان می‌دهد که محیط‌زیست بامیان در برابر توسعه‌ی غیرمدیریت شده گردش‌گری آسیب‌پذیر است. تخریب منابع طبیعی و فشار بر محیط زیست در اثر افزایش گردش‌گران^{۱۴} (ورانا، ۲۰۲۳، ص. ۴). تهدید و آسیب به آثار تاریخی و میراث فرهنگی در صورت نبود مدیریت مناسب.^{۱۵} (بچهوفر، ۲۰۱۲، ص. ۴).

✓ ضعف در مدیریت پسماند و حفاظت محیط‌زیست^{۱۶} (ترینه، ۲۰۱۹، ص. ۱۴).

چالش‌های مدیریتی و نهادی: بر اساس منابع بررسی‌شده مهم‌ترین چالش‌های مدیریتی و نهادی عبارت‌اند از

¹⁰ Ibrahim et al

¹¹ Stanikzai & Hamdard

¹² Burton et al

¹³ Franklin et al

¹⁴ Vrana

¹⁵ Bechhoefer

¹⁶ Trinh

✓ نبود برنامه‌ریزی منسجم و استراتژیک در بخش گردش‌گری^{۱۷} (دی، ۲۰۱۲، ص. ۱۶).
 ✓ ضعف مدیریت حرفه‌ای گردش‌گری و نبود سیستم مدیریتی کارآمد^{۱۸} (ابراهیم و هم‌کاران، ۲۰۲۳، ص. ۷).

➤ کمبود سیاست‌های یک‌پارچه و ضعف در نظارت و تنظیم‌گری^{۱۹} (استری میکینه و هم‌کاران، ۲۰۲۱، ص. ۱۵). نبود هماهنگی میان ذینفعان و نهادهای مرتبط^{۲۰} (برتون و هم‌کاران، ۲۰۲۵، ص. ۱۰). یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در بامیان به‌صورت چندبعدی بوده و شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و مدیریتی می‌باشد. این چالش‌ها به‌صورت زنجیره‌ای بر یکدیگر تأثیر گذاشته و مانع بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های طبیعی و تاریخی این ولایت شده‌اند.

گردش‌گری پایدار: گردش‌گری پایدار نوعی از گردش‌گری است که در آن فعالیت‌های گردش‌گری به‌گونه‌ای مدیریت می‌شود که علاوه بر تأمین نیازهای گردش‌گران و منافع اقتصادی از منابع طبیعی، فرهنگی و اجتماعی نیز حفاظت گردد. در این رویکرد توسعه‌ی گردش‌گری باید به‌گونه‌ای باشد که نیازهای نسل حاضر را برآورده سازد بدون آن‌که توانایی نسل‌های آینده برای بهره‌برداری از منابع به خطر بیفتد^{۲۱} (استری میکینه و هم‌کاران، ۲۰۲۱، ص. ۷).

ابعاد گردش‌گری پایدار

بعد اقتصادی: این بعد بر ایجاد اشتغال افزایش درآمد توسعه‌ی کسب‌وکارهای محلی و رشد اقتصادی مناطق گردش‌گری تأکید دارد. گردش‌گری پایدار در این بعد تلاش می‌کند منافع اقتصادی به‌صورت عادلانه میان جامعه محلی توزیع شود.

بعد اجتماعی: بعد اجتماعی شامل ارتقای کیفیت زندگی حفظ هویت فرهنگی افزایش مشارکت جامعه محلی و بهبود روابط میان گردش‌گران و ساکنان بومی است. این بعد نقش مهمی در تقویت انسجام اجتماعی دارد.

بعد زیست محیطی: این بعد بر حفاظت از منابع طبیعی کاهش اثرات منفی گردش‌گری بر محیط زیست و استفاده پایدار از منابع طبیعی مانند کوه‌ها، دریاچه‌ها و مناظر طبیعی تأکید دارد.
توسعه‌ی پایدار: توسعه‌ی پایدار مفهومی است که بر تأمین نیازهای نسل حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده تأکید دارد. این مفهوم پایه اصلی گردش‌گری پایدار محسوب

¹⁷ Day

¹⁸ Ibrahim

¹⁹ Streimikiene

²⁰ Burton et al

²¹ Streimikiene et al

می‌شود و در سال ۱۹۸۷ توسط کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه‌ی معرفی گردید (کاظمی، ۱۳۹۰، ص. ۱۲۴).

گردش‌گری مسولانه: گردش‌گری مسولانه به نوعی از گردش‌گری گفته می‌شود که در آن تلاش می‌شود اثرات منفی گردش‌گری کاهش یافته و منافع آن برای جامعه محلی و محیط زیست افزایش یابد. این نوع گردش‌گری بر رفتار آگاهانه گردش‌گران و مدیریت پایدار مقصد تأکید دارد.^{۲۲} (بدالالدین و هم‌کاران، ۲۰۲۵، ص. ۲). مطالعات انجام‌شده در زمینه گردش‌گری پایدار نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در این حوزه نبود برنامه‌ریزی جامع و مدیریت منسجم گردش‌گری است در بسیاری از مناطق فعالیت‌های گردش‌گری بدون هماهنگی میان نهادهای مربوط انجام می‌شود که این امر سبب استفاده نادرست از منابع طبیعی و فرهنگی و در نتیجه کند شدن روند توسعه‌ی پایدار می‌گردد از سوی دیگر ضعف در زیرساخت‌های گردش‌گری مانند کمبود راه‌های مناسب نبود مکان کافی برای بود و باش و خدمات رفاهی محدود از موانع اساسی در توسعه‌ی گردش‌گری پایدار به شمار می‌رود. این مشکل به‌ویژه در مناطق کمتر توسعه‌یافته باعث کاهش جذب گردش‌گران و محدود شدن رشد اقتصادی می‌شود (امینی، ۱۴۰۱، ص. ۸). هم‌چنان نتایج تحقیق‌ها نشان می‌دهد که کمبود سرمایه‌گذاری و حمایت‌های مالی یکی از عوامل مهم در کندی توسعه‌ی گردش‌گری پایدار است در بسیاری از موارد نبود حمایت دولت و بخش خصوصی باعث می‌شود پروژه‌های گردش‌گری یا نیمه‌کاره بماند یا اصلاً تطبیق نشود (بدیعی، ۱۳۹۸، ص. ۱۷). در بعد اجتماعی سطح پایین آگاهی و کمبود مشارکت مردم محل از چالش‌های مهم محسوب می‌شود زمانی که جوامع محلی در تصمیم‌گیری‌ها سهم نداشته باشند روند توسعه‌ی گردش‌گری به شکل پایدار پیش نمی‌رود و منافع آن نیز به‌طور درست توزیع نمی‌گردد

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که توسعه گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان با چالش‌های متعددی در ابعاد زیرساختی، مدیریتی، اقتصادی و اجتماعی مواجه است. مهم‌ترین این چالش‌ها شامل ضعف زیرساخت‌های گردش‌گری، کمبود سرمایه‌گذاری، نبود برنامه‌ریزی استراتژیک، ضعف بازاریابی و مشارکت محدود جامعه محلی می‌باشد. این نتایج با یافته‌های تحقیق پیشین هم‌خوانی دارد که نقش این عوامل را در محدودسازی توسعه گردش‌گری پایدار مورد تأکید قرار داده‌اند (استریمیکی‌ینه و هم‌کاران، ۲۰۲۱). تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که این چالش‌ها به‌صورت به‌هم‌پیوسته عمل می‌کنند. برای نمونه ضعف زیرساخت‌ها و کمبود سرمایه‌گذاری موجب کاهش جذب گردش‌گران شده و در نتیجه انگیزه بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری بیش‌تر را کاهش

می‌دهد. هم‌چنین نبود مدیریت منسجم و برنامه‌ریزی کارآمد سبب پراکندگی فعالیت‌ها و کاهش اثربخشی سیاست‌های گردش‌گری می‌شود. این وضعیت نشان می‌دهد که توسعه گردش‌گری پایدار در بامیان نیازمند رویکردی جامع و هماهنگ است. نتایج تحقیق هم‌چنین نشان می‌دهد که مشکلات موجود در بامیان با چالش‌های گزارش‌شده در بسیاری از مقاصد گردش‌گری کشورهای در حال توسعه شباهت دارد به‌ویژه در زمینه ضعف زیرساخت‌ها محدودیت منابع مالی و نبود مدیریت پایدار (سازمان جهانی گردش‌گری، ۲۰۲۰). افزون بر این کمبود آموزش‌های تخصصی و آگاهی محدود جامعه محلی نسبت به اهمیت گردش‌گری پایدار بهره‌برداری مؤثر از ظرفیت‌های طبیعی و فرهنگی بامیان را با مشکل مواجه ساخته است (فرانکلین و هم‌کاران، ۲۰۲۳). از دیدگاه توسعه پایدار معلومات بدست آمده بیان‌کننده‌ای ضرورت ایجاد تعادل میان ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی گردش‌گری است. تمرکز صرف بر منافع اقتصادی می‌تواند پیامدهای منفی زیست‌محیطی به همراه داشته باشد در حالی که حفاظت افراطی بدون توجه به نیازهای اقتصادی و اجتماعی روند توسعه را محدود می‌سازد (هال، ۲۰۱۱). بنابراین موفقیت گردش‌گری پایدار در بامیان مستلزم تقویت زیرساخت‌ها، بهبود مدیریت، افزایش سرمایه‌گذاری و مشارکت فعال جامعه محلی در فرایند توسعه گردش‌گری است.

نتیجه‌گیری

این تحقیق با هدف مرور و تحلیل چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در ولایت بامیان انجام شد. نتایج بررسی منابع و مطالعات موجود نشان داد که با وجود ظرفیت‌های قابل توجه طبیعی تاریخی و فرهنگی توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در این ولایت هنوز با موانع متعددی روبه‌رو است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین چالش‌های موجود در چهار بعد اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و مدیریتی قابل دسته‌بندی هستند. در بعد اقتصادی کمبود سرمایه‌گذاری، ضعف زیرساخت‌های گردش‌گری و بهره‌برداری محدود از ظرفیت‌های اقتصادی گردش‌گری از مهم‌ترین موانع توسعه به شمار می‌روند. در بعد اجتماعی پایین بودن سطح آگاهی عمومی مشارکت محدود جامعه محلی و کمبود آموزش‌های تخصصی در حوزه گردش‌گری پایدار از چالش‌های اساسی محسوب می‌شوند. هم‌چنین در بعد محیط‌زیستی تهدید منابع طبیعی، آسیب‌پذیری میراث فرهنگی و ضعف مدیریت محیط‌زیست می‌تواند پایداری گردش‌گری را با خطر مواجه سازد. از سوی دیگر نبود برنامه‌ریزی استراتژیک ضعف مدیریت حرفه‌ای، کمبود سیاست‌های یک‌پارچه و نبود هماهنگی میان نهادهای مرتبط از مهم‌ترین چالش‌های مدیریتی و نهادی به شمار می‌آیند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که چالش‌های توسعه‌ی گردش‌گری پایدار در بامیان ماهیتی چندبعدی و به هم‌پیوسته دارند و رفع آن‌ها نیازمند رویکردی جامع و هماهنگ است. از این‌رو توسعه‌ی پایدار

گردش‌گری در ولایت بامیان مستلزم تقویت زیرساخت‌ها جذب سرمایه‌گذاری بهبود نظام مدیریت گردش‌گری افزایش آگاهی و مشارکت جامعه محلی توسعه‌ی آموزش‌های تخصصی و حفاظت مؤثر از منابع طبیعی و میراث فرهنگی می‌باشد. تحقق این اقدامات می‌تواند زمینه را برای بهره‌برداری بهتر از ظرفیت‌های گردش‌گری بامیان فراهم ساخته و نقش این بخش را در توسعه‌ی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی ولایت بامیان و افغانستان تقویت نماید.

منابع

- اکبری، محمد ابراهیم. (۱۴۰۴). تأثیر توسعه صنعت گردش‌گری بر اشتغال و کارآفرینی در بامیان، افغانستان. گردش‌گری و اوقات فراغت، ۱۰(۲۰)، ۲۱۳.
۲۴۳. <https://doi.org/10.22133/tlj.2025.504306.1240>
- امینی، محمد علی. (۱۴۰۱). چالش‌ها و فرصت‌های پیوند میراث تاریخی و گردش‌گری (مطالعه موردی ولایت بامیان-افغانستان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پوهنتون تهران، تهران، ایران.
- ایمانی، محمد بشیر. (۱۴۰۴). نقش منابع آبی در توسعه گردش‌گری. مجله علمی-تحقیقی علوم انجیری پوهنتون بغلان، جلد ۱، شماره ۲، صفحات ۳۷-۴۹.
- بدیعی، سیداحمد. (۱۳۹۸). گردش‌گری و توسعه‌ی پایدار. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- جعفری، سعید. (۱۴۰۰). مدیریت گردش‌گری در ایران. تهران: نشر سمت.
- حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۹۷). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. تهران: سمت.
- رهنمایی، مسعود تقی و هم‌کاران. (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی گردش‌گری و توسعه‌ی پایدار. تهران: پوهنتون تهران.
- ساکي، محمد. (۱۳۹۵). مبانی گردش‌گری پایدار. تهران: انتشارات سمت.
- سجادی، سید عدیل. (۱۴۰۱). بررسی تأثیرات اقتصادی گردش‌گری: مطالعه موردی پارک ملی بند امیر. پوهنتون بامیان.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۳۹۶). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگاه.
- شاپور، احمد شبیر، اکبری، عبدالامین، و معروفی، عبدالواسع. (۱۴۰۴). گردش‌گری باغ‌شهری و نقش آن در توسعه اقتصاد محلی. مجله علمی-تحقیقی پامیر، ۱۰(۳۳)، ۲۵۷-۲۷۲.
- شجاعی، محمدرضا، و عابدی، نورالله. (۱۴۰۴). تحلیل تأثیر مدیریت پایدار بر توسعه جاذبه‌های گردش‌گری در افغانستان. چراغ حکمت، پوهنتون پروان، ۱۲(۱).
- کاظمی، مهدی. (۱۳۹۰). مدیریت گردش‌گری. تهران: انتشارات سمت.
- کمالی، یحیی. (۱۴۰۰). شناسایی چالش‌های توسعه گردش‌گری پایدار در استان کرمان. نشریه گردش‌گری و توسعه، سال یازدهم، شماره ۲، صفحات ۱۴۵-۱۶۵. DOI: 10.22034/jtd.2021.273098.2270
- محمدی، علی. (۱۳۹۸). روش تحقیق کیفی. تهران: نشر میزان
- نیرو، محمد عارف. (۱۴۰۴). (بررسی نقش چشمه‌های آب گرم و معدنی در توسعه گردش‌گری درمانی در افغانستان. مجله علمی-تحقیقی پامیر، سال دهم، شماره ۳۳، صص. ۱۴۹-). صفحه

- Akbari, A. A., Erfan, A. H., & Mahmood, H. (2025). Tourism in Farkhar: Analysis of the challenges and development paths. *Kdz Uni International Journal of Islamic Studies and Social Sciences*, 2(2), 207–214.
- Badreddine, A., Larbi Cherif, H., & Sabri, A. (2025). Responsible tourism as a catalyst for sustainable tourism: Lessons from the United Arab Emirates. *The International Tax Journal*, 52(4), 1174–1187.
<https://internationaltaxjournal.online/index.php/itj/article/view/137>
- Bechhoefer, W. (2012). Sustainable development and eco-tourism at Bamyān, Afghanistan. WIT Press.
- Burton, A. M., Pikkemaat, B., & Dickinger, A. (2025). *Unlocking sustainable tourism: Exploring the drivers and barriers of social innovation in community model destinations*. *Journal of Destination Marketing & Management*, 36, 100996.
<https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2025.100996>
- Day, J. (2012). Challenges of sustainable tourism. *Journal of Tourism Research & Hospitality*, 1(2), e108.
<https://doi.org/10.4172/2324-8807.1000e108>
- Franklin, A., et al. (Year not specified). Impacts of service learning on tourism students' sustainability competencies in conflict-affected Bamyān, Afghanistan. Journal name not provided.
- Hall, C. M. (2011). Policy learning and policy failure in sustainable tourism governance: From first- and second-order to third-order change? *Journal of Sustainable Tourism*.
<https://doi.org/10.71082/n83pnn31>
- Ibrahim, M. R., Taqaddausi, M. T., & Rahnoward Ghulami, H. (2023). Assessing the impact of sustainable tourism on poverty reduction and social inclusion in Bamiyan. Bamiyan University & University of Bologna.
- Jumaboev, J., & Khalid, S. (2026). Climate change and sustainable development of tourist destinations: Challenges, adaptation strategies and future perspectives. *International Journal of Science and Technology*, 3(4), 142–148.
<https://doi.org/10.70728/tech.v3.i04.021>
- Mazloom Yar, F. G., & Yasouri, M. (2023). The role of tourism in the development of Afghanistan. *International Journal of Social Health*, 2(12), 954–961. <https://doi.org/10.58860/ijsh.v2i12.129>
- Stanikzai, I. U., & Hamdard, W. U. (2024). The evolution of tourism in Afghanistan: A review of the last 50 years. *International Journal of Business and Management Practices*, 2(2), 183–196.
<https://doi.org/10.59890/ijbmp.v2i2.1628>

- Trinh, N. (2019). Key challenges of sustainable tourism development: Case study: A residential point of view from Ho Chi Minh City (Saigon) (Bachelor's thesis). Degree Programme in Tourism.
- United Nations World Tourism Organization. (2020). International tourism highlights 2020.
- Vrana, V. (2023). Sustainable tourism development and innovation: Recent advances and challenges. *Sustainability*, 15, 7224. <https://doi.org/10.3390/su15097224>